

WIBRANDIS ROSENBLATT MINT LORÁNTFFY ZSUZSANNA

A múlt század közepe óta ismeretes egy XVIII. század végi festmény, amelyet Lorántffy Zsuzsanna arcképének tartanak. A 60X47 cm-es fatáblára festett képet Jankovich Miklósné Hauck Róza ajándékozta 1846-ban a Nemzeti Múzeumnak, innen 1886-ban került a Magyar Történelmi Képcsarnokba. Peregriny János 1894-es Lajstromában "ismeretlen XVIII. szá zadi festő" műveként szerepel. A kép jobb felső sarkában címer látható. A pajzs vörös me zejében lebegő barna ágból nő ki egy fekete színű levél. A sisakdíszként ismétlődő címer kép vörös-ezüst színű tekercsen nyugszik. E képet számtalanszor reprodukálták, illetve raj zos formában is felhasználták a kegyes református fejedelemsnéről szóló könyvekben és ta nulmányokban, sőt Jakobey Károly 1862-ben e kép alapján festette meg Lorántffy Zsuzsan na portréját. A képet 2000-ben, Lorántffy Zsuzsanna születésének 400. évfordulója idején restaurálták. Ekkor vált láthatóvá, az átfestések eltávolítása után, az ábrázolt nőalak rózsát tartó keze.

1942-ben Zichy István komoly tanulmányt írt arról, hogy e kép semmiképpen sem lehet Lorántffy Zsuzsanna hiteles arcképe. Azzal érvelt, hogy a festmény egyrészt nem kortársi al kotás, hanem valószínűleg a XIX. század elején készült, másrészt a képen ábrázolt nő főköttöje és ruhája a XVI. századi német polgárosszonyi viseletnek felel meg. Egy sereg korabeli ma gyar főasszony képét mellékelte bizonyítékként arra, hogy azok mennyire másfajta öltözéket viseltek a XVII. század első felében. Végül is, kétségeinek heraldikai tekintetben is hangot ad va, úgy vélte, hogy a festmény hamisítvány.

Eredetileg azért vetődött fel az, hogy eme festmény Lorántffy Zsuzsannát ábrázolja, mert a rajta lévő címert családja címerének vélték. A Serkei Lorántffy-címer, több ábrázolás és leírás szerint a következő: a pajzs vörös mezejében lebegő barna fatörzsből két aranyszínű hársfale vél nő ki, a pajzsot koronás sisak fedi. Prágai András korabeli, 1628-ban megjelent latin és ma gyar nyelvű köszöntő verse is így írja le Lorántffy Zsuzsanna címerét. Íme a teljes latin vers és magyar változatának a címerre vonatkozó részlete: "Consilio propriae, belloque insignia genti, / Clara Lorandfiadum sumpsit honore domus. / Quippe viret foliis sine sed radice duobus / Truncus, qui tiliae creditur esse sacrae. / Regalique coronatur diademate cassis, / Haec sunt sive sagi stemmata sive togae, / Eniteat seu Marte lubet seu pace quieta, / Eniteat truncus pluribus ille comis:"

Erről vagyon sok ágaknak nemzése, Kinek címerében egy szép hársötke, Ezen látszik két nyers levél zöldülve, Ezen feljül koronás sisak téve.

Miképpen hogy az hárs árnyéka kedves: Így az címer két dologgal tettetess Hasznos tanáccsal, vitézséggel híres, Lorándú nemzet ezzel tekéntetes.

Lorántffy Zsuzsanna terítőin a családi címerben ábrázolt törzsön csak egy levél látható. Az azonosításnál azonban nem a levelek száma a meghatározó, hanem aranyszínű voltak, és a cí merre helyezett koronás sisak. A vizsgált képen ábrázolt címer fekete levele és szalagos sisak ja heraldikailag jelentősen eltér a Lorántffyak címerétől.

E sorok írójának, véletlenül, egy Kaari Utrio könyvében lévő képmelléklet szemlélése köz ben tűnt fel, hogy egy híres XVI. századi svájci asszony, a bázeli Wibrandis Rosenblatt arcké pe jellegében mennyire hasonló Lorántffy Zsuzsanna feltételezett portréjához, és hogy e port rén látható címerrel rózsalevelet jelentő családnéve is harmonizál. Wibrandis Rosenblatt (1504-1564) arról nevezetes, hogy egymást követően, egy humanista tanár és három neves re formátor felesége volt. Férjei: 1524-1526: Ludwig Cellarius (Keller), 1528-1531: Joannes Ocolampadius (Hausschein), 1532-1541: Wolfgang Capito (Köpfer) és 1542-1551: Martin Bucer (Kuhhorn). Emiatt a bázeli és strassburgi reformációt és a korszakot tárgyaló könyvek némelyike ezzel az asszonnyal is foglalkozik. A Rosenblattok Elzász és Baden teri~' letén éltek. Wibrandis apja, Hans Rosenblatt, a Rajna menti (Bad) Sáckingenből származott, s I. Miksa császár egyik seregvezére volt a bajor háborúban. Anyja, Magdalena Strub, bázeli volt, s a csa lád is e városban telepedett le.

A Rosenblatt-család címere a beszélő címerek közé tartozhatott, azaz rózsalevelet kellett áb rázolnia, miként a Rosenblum-nevű családok címeres emlékein többnyire a rózsza stilizált virága látható. A heraldikában eredetileg nem ábrázolták botanikai hűséggel a növényeket, így a szív alakú levélformát hársfalevélnek nevezik. A ritkábban ábrázolt rózsalevél is ebbe a típusba tar tozik. A címerekben a hársfalevél nem zöld, hanem aranyszínű, a rózsalevél pedig ezüst vagy fe kete színben jelenik meg az ábrázolásokon.

Megemlítendő, hogy Lorántffy Zsuzsanna bőviben volt a valóságos hársfaleveleknek is, hiszen férje, I. Rákóczi György, zborói kastélyának udva rába száz hársfát ültetett, s onnan írt leveleit többnyire azok alól ("sub centum tiliis") keltezte.

Felvetésem tehát az, hogy a fejedelemszony ábrázolásának vélt portrét Wibrandis Rosenblatt egykorú, címerrel is díszített arcképe, vagy az arról készült későbbi másolatok egyike alapján festette valaki, mégpedig a XVIII. század végén. Az ismeretlen festő a képen látható címer esetében is valószínűleg mintáját követte. Ezt a címert a XIX. század közepén valaki, té vesen, a Lorántffy család címerével azonosította, majd ebből következően a képen ábrázolt személyt magával Lorántffy Zsuzsannával. E festmény tehát nem hamisítvány, hiszen soha sem állította önmagáról, hogy Lorántffy Zsuzsannát ábrázolná!

Az is kérdéses, hogy az itt tárgyalt festmény egyáltalán Magyarországon, illetve Erdélyben készült-e. Az 1810-es években Samuel Gysin (1786-1844), a Bazel melletti Liestalból származó rézmetsző, az akkoriban divatos pontozó modorban, medalionkép formájú ábrázolásokat ké szített Wibrandis Rosenblattról és annak második férjéről, Johannes Oecolampadiusról (1482-1531). Mindkét metszete a bázeli püspökség (antistitium) birtokában maradt fenn. Az asszonyról készített rézmetszete azonban, 1819-ben, nyomtatásban is publikussá vált. Ekkor adta ugyanis ki, Bazelban, Martin von Brunn, liestali prédikátor, Wibrandis Rosenblatt asszonyról, Oecolampadius bázeli reformátor feleségéről írt rövid életrajzát, amelyhez hozzácsalta Samuel Gysin metszetét is, amely, közlése szerint, egy eredeti festmény alapján készült. Wibrandis 1528-1531 közt volt Oecolampadius felesége, tehát 1530 körül, azaz 26 éves korá

(Magyarul: Híres nő nyugszik eme végzetes urna alatt, aki örül, hogy a rózsza leveléről kap ta a nevét. Nem hiába, hiszen, amint a zöld kertben tündöklök a nemes rózsza, végtelen ékessé get is szerez, így ez a királynő az asszonyi seregek közt tisztelendően jeles módon ragyog...) A latinban a rózsaszirmos rosae floris folium lenne, tehát itt bizonyos a rózsza leveléről esik szó, amely a címerábrára is utal.

Bátortalanul ugyan, de felvetjük, hogy a Magyar Történelmi Képcsarnokban őrzött, s az eddigiekben Lorántffy Zsuzsannát ábrázolónak hitt táblakép valójában Wibrandis Rosenblatt, mára elveszett, s talán Hans Holbein, vagy más bázeli művész (Urs Graf stb.) által, 1530 körül festett képnek XVIII. század végi jó másolata lehet. Ezt a feltevést erősíti az az 1528 körül keletkezett Holbein kép is, amelyet a művész felesége, vagy ismeretlen nő képmásának tartanak. Ennek a 45x34 cm-es táblaképnek a mérete, anyaga, színei, beállítása, vonalvezetése, az ábrázolt nő fokotője igencsak hasonlatos az általunk Wibrandisénak gondolt, vitatott festményhez.

A Szépművészeti Múzeum is őriz egy jól párhuzamba állítható, 48,5x34 cm-es táblaképet, amelyet egy Neckar-vidéki sváb mester 1531-ben készített Michael Fickler várnagy feleségéről, Benigna Mynsingerről. A képen látható asszony fokotőjének formája, vonalvezetése szinté ráilleszhető az ál-Lorántfy-képre, attól csak abban különbözik, hogy az áll alá való kötő itt kioldozva függ. Véleményem szerint az 1530-as évek körüli, a délnémet területeken készült portrék alapos áttekintésével, meg lehetne találni az ál-Lorántfy-kép festői stílusához legközelebb eső ábrázolást, sőt talán a kép eredetijének egykori alkotójára is fény derülne. Ha elgondolom helyes volna, akkor ez a portré hitelesebben ábrázolja a híres reformátorok egykori feleségét, mint a Samuel Gysin nyomán elterjedt és szelvében reprodukált festmény!

Elképzelhető persze az is, hogy - hiteles arcmás hiányában - valaki szándékosan akarta a kegyes fejedelemszony "fantáziaképét" Wibrandis Rosenblatthoz hasonlatos pózban és öltözködésben megfestetni. A kínálkozó párhuzamok esetleg okot adhatnak e feltevésre is. Mindkét asszony, száz esztendő különbséggel, épp 60 évet élt meg. Mindketten a reformáció ügyét szolgálva támogatták férjeiket, illetőleg férjüket. Mindketten elvesztették több gyermeküket, és özvegyen töltötték életük utolsó évtizedét.

Bárhogy is nézzük a dolgot, egy bizonyos: Lorántffy Zsuzsanna valóságos arcmását nem is merjük. A szóbanforgó festménynek mégis hasznát látjuk, mert, akarva-akaratlan, a helvét irányú reformáció két jelentős nőalakjának párhuzamba állítását kínálja fel számunkra.

IRODALOM

ZICHY István, *Lorántfy Zsuzsanna állítólagos arcképe. Graf István Zichy: Das angebliche Bildnis der Zsuzsanna Lorántfy*, Bp., 1942 (Művelődéstörténeti Füzetek, 2); RMKT XVII, 8. Bp., 1976, 10-11; UTRIO, Kaari, *Éva leányai. Az európai nő története*. Bp., 1990, 260-261; BRUNN, Martin von: *Einige Züge aus der merkwürdigen Lebensgeschichte der Frau Wibrandis Rosenblatt, der Ehegattin des Baslerischen*

Reformators Dr. Johannes Oecolampadius zu einer von Samuel Gysin in Liestal nach einem Originalgemühldde gestochenen Abbildung derselben, Basel, 1819 (Rézmetszet Frau Wibrandis Rosenblattról); BAINTON, Roland Herbert, "*Wibrandis Rosenblatt*"= *Gottesreich und Menschenreich*, Ernst Staehelin zum 80. Geburtstag, Hg. Max GEIGER. Basel und Stuttgart, 1969, 71-86 (Frau Wibrandis medálportréjának képével; STAEHELIN, Ernst, *Briefen und Akten zum Leben Oecolampads*, II, 1527-1593, Leipzig, 1934, 352. (Wibrandis Rosenblatt epitáfiuma).